

ARBETSMILJÖ
VERKET

Arbete i skogsbruk

Arbete i skogsbruk

Skogsbruket är en av de mest olycksdrabbade branscherna i Sverige. Årligen dör flera människor vid arbete i skogen. Särskilt drabbade är de som arbetar manuellt med motorkedjesåg.

Systematiskt arbetsmiljöarbete

Vår arbetsmiljölag är till för att förhindra att människor skadas i arbetet. Som arbetsgivare ska du ta hänsyn till alla förhållanden som kan påverka de anställdas hälsa och säkerhet. Du har ansvar för arbetsmiljön för alla som arbetar åt dig.

I den här broschyren finns information om minimikrav på arbetsmiljön vid arbete i skogen.

CHECKLISTA

	Ja	Nej
Har chefer och arbetsledare tillräckliga arbetsmiljö-kunskaper för att kunna bedöma risker i verksamheten?	☐	☐
Har de befogenhet att åtgärda brister?	☐	☐
Görs bedömningarna regelbundet?	☐	☐
När brister upptäcks, åtgärdas dessa?	☐	☐
Har arbetstagarna kunskaper, och dokumentation som styrker detta, som motsvarar de arbetsuppgifter som ska utföras?	☐	☐
Får nyanställda introduktion?	☐	☐
Anmäler och utreder företaget olyckor och tillbud?	☐	☐

Förändringar vid användning av motorkedjesågar och röjsågar

Regler som gäller vid användning av motorkedjesågar och röjsågar finns i den nya föreskriften, AFS 2012:1 – som trädde i kraft 1 december 2012.

Samtidigt upphör AFS 2000:2 Användning av motorkedjesågar och röjsågar, att gälla.

Tre stora förändringar i föreskriften AFS 2012:1

- Krav på dokumenterade kunskaper i form av avklarade teoretiska och praktiska prov. Arbetstagaren har fram till 1 januari 2015 på sig att uppfylla kraven på avklarade prov.
- Den som överträder bestämmelserna på dokumenterade kunskaper efter 1 januari 2015 ska betala en sanktionsavgift på 10 000 kronor.
- Krav på varselkläder. Varselkläder är skyddskläder med god synbarhet såväl på dagen som i mörker. Arbetsgivaren ansvarar för att varselkläderna uppfyller gällande krav.
(Varselkläder tillverkade enligt standarden SS EN 471 uppfyller kraven.)

Att vara förberedd på det värsta

Vid ett arbetsställe ska det finnas någon som har kompetens och kan ge första hjälpen. Det ska också finnas utrustning för första hjälpen. Arbetstagarna ska veta hur ambulans eller andra utryckningsfordon larmas och kunna ge en tydlig beskrivning av vägen till platsen för skadan, ibland med hjälp av koordinater.

CHECKLISTA

Har ni bestämt vem som gör vad om det sker en olycka eller ett allvarligt tillbud?

Ja	Nej
☐	☐

Vet ni vem ni ska kontakta om det behövs ytterligare hjälp och krisstöd?

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Har ni utrustning för första hjälpen, exempelvis förbandslåda och ögonspolning?

☐	☐
--------------------------	--------------------------

Minderåriga

För vissa riskfyllda arbeten gäller särskilda bestämmelser för personer som inte fyllt 18 år. De riskfyllda arbeten som här avses får inte utföras som ensamarbete av den minderårige.

Det finns även särskilda bestämmelser om krav på utbildning. Vissa arbetsuppgifter är helt förbjudna. Från den 1 februari 2013 gäller nya regler, se föreskriften om Minderårigas arbetsmiljö, AFS 2012:3.

CHECKLISTA

	Ja	Nej
Är någon av arbetstagarna minderårig?	☐	☐
Om "ja", vilka arbetsuppgifter har de?		
Har den minderårige fått introduktion till arbetsplatsen?	☐	☐
Förekommer det att minderåriga arbetar ensamma?	☐	☐

Ensamarbete

När en person arbetar ensam i skogen finns särskilda krav på kommunikation med omvärlden. Arbetsledare eller arbetskamrat ska känna till var i skogen personen arbetar. En person som arbetar med stormfällad skog får inte arbeta ensam. Han eller hon ska ha direktkontakt med arbetskamrater eller andra personer.

Ensamarbete är förbjudet vid följande arbetsmoment

- Stormfällad eller brandskadad skog.
- Trädfällning och upparbetning under svåra förhållanden och vid elledning.
- Trädarbeten med motorkedjesåg från arbetsplattform eller genom klättring.
- Fällning av träd med stark lutning eller stort kronöverhäng.

Minimikrav på planering och förberedelser vid ensamarbete

1. Meddela alltid någon var du befinner dig i skogen, arbetsledare eller familjemedlem. Märk ut på en karta var du har din arbetsplats, även färdväg. Gå igenom rutiner för koordinater och alarmering i nödsituationer.
2. Ordna kommunikation, exempelvis kommunikationsradio, mobiltelefon, nödradio och personlig kontakt. Kontrollera att telefonen fungerar på ditt skogsskifte, annars måste kommunikationen ordnas på annat sätt. Personlig kontakt innebär att du hör av dig minst var tredje timma och efter avslutat arbete. Har du inte hört av dig har det hänt något och du måste eftersökas.
3. Ha alltid ett transportfordon med dig i skogen. Vänd fordonet för att underlätta hemfärden i en nödsituation.
4. Använd alltid komplett och rätt skyddsutrustning vid motorkedjesågsarbete – varselkläder på överkroppen, hjälm med visir och hörselskydd, skyddsbyxa, arbetshandskar och skyddsstövlar.
5. Kontrollera dagligen motorkedjesåg funktioner och säkerhetsdetaljer, exempelvis kastskydd och kedjebroms/sågstopp.
6. Se till att alltid ha rätt arbetsutrustning.
7. Ha alltid första förband komplett i fickan på skogsblusen. Lär dig använda första förbandet, tryckförband och ABC.
8. Personalbod eller rastvagn ska normalt finnas.

CHECKLISTA

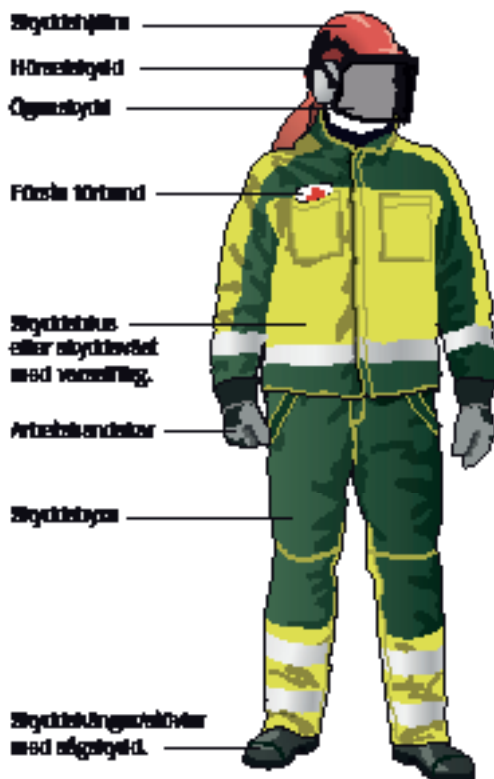
	Ja	Nej
Förekommer ensamarbete?	☐	☐
Har den ensamarbetande möjligheten att snabbt kalla på hjälp vid en nödsituation?	☐	☐
Finns fungerande och regelbunden kommunikation ordnad med utsedd person?	☐	☐

Personalutrymmen

Personalutrymmen behövs både av komfortskäl och för att minska risken för ohälsa. Det bör vara gångavstånd till personalutrymmen. Man ska under arbetsdagen ha möjlighet till att gå på toaletten, kunna tvätta händerna i varmt vatten, värma och äta mat, sitta ned i ett uppvärmt utrymme, ha utrymme för att byta om och möjlighet att torka kläder.

Personlig skyddsutrustning

Den som arbetar med en motorkedjesåg ska använda följande personliga skyddsutrustning:

Vid arbete med röjsåg ska följande personliga skyddsutrustning användas:

- Hörselskydd
- Ögonskydd
- Skyddshjälm om röjningsstammarna är högre än två meter
- Arbetshandskar
- Skyddskängor eller skyddsstövlar med sågskydd
- Varselkläder på överkroppen
- Första förband.

Kemiska risker vid plantering och plantbesprutning

När du kommer i kontakt med ett kemiskt ämne kan du antingen skadas direkt eller bli sjuk långt senare. För att undvika risk för arbetsjukdomar, ta reda på information om ämnet och använd skyddsutrustning enligt tillverkarens råd. Arbetsmiljöverkets broschyr "Säkert arbete med behandlade skogsplantor och vid besprutning efter plantering" innehåller mer information. Observera att minderåriga får enligt AFS 2012: 3 inte arbeta med bekämpningsmedel i klass 1 eller 2. De får inte heller sätta plantor behandlade med dessa bekämpningsmedel.

CHECKLISTA

	Ja	Nej
Har arbetstagaren fått information om hur kemikalier ska användas?	☐	☐
Har arbetstagaren fått skyddsutrustning för arbete med hälso-skadliga ämnen? (Exempelvis frätande ämnen, bekämpningsmedel, oljor, gaser, damm och mögel.)	☐	☐
Har arbetstagaren tillgång till ögonspolningsutrustning?	☐	☐
Finns det tvättmöjlighet?	☐	☐
Finns det möjlighet att byta kläder på arbetsplatsen?	☐	☐

Arbetstagarens ansvar

- Använd inte dina arbetskläder på fritiden och använd inte fritidskläderna i arbetet. Byt och tvätta arbets- och underkläder ofta.
- Om du inte byter kläder, finns det en risk att du blir sjuk och att du sprider bekämpningsmedlen till omgivningen och utsätter andra människor för en risk att komma i kontakt med bekämpningsmedel.
- Tänk på hygien. Tvätta händerna före måltider, toalettbesök, rökning, snusning och före användning av kosmetika så att du inte riskerar att komma i kontakt med bekämpningsmedel. Duscha efter arbetet.
- Följ arbetsgivarens instruktioner och använd skyddsutrustningen.
- Arbetar du i torr miljö – använd skyddskläder som klarar direktkontakt. Långbyxor, skjorta eller jacka med nedkavlade ärmar ska vara av ett material som inte barren kan sticka igenom. Ärmuddar, huvudbonad och ett skyddsförkläde ingår också i utrustningen.
- Arbetar du i fuktig miljö, till exempel vid besprutning ska du använda gummistövlar och nitrilhandskar med bomullsvante i. De ska vara långskaftade. Huvudbonad som skyddar huvudet mot stänk och dropp och ett visir. Använd andningsskydd med gasfilter A2 brun och partikelfilter P2 om det finns risk att du andas in bekämpningsmedlet. Du behöver även ett skyddsförkläde av PVC.
- Förvara mat, dryck och ombyteskläder skilt från bekämpningsmedel och behandlade plantor.

Redskap och maskiner

En bruksanvisning på svenska ska finnas tillgänglig med information om hur maskinen används när den tas i drift, underhålls och repareras. Det är viktigt att den som använder maskinen har kunskap att kunna bedöma om maskinen är säker att användas. Tillverkaren anger i sin bruksanvisning vilka tillbehör du får använda till din maskin.

Det är förbjudet att använda mobila maskiner, exempelvis skördare, som fällhjälpmedel samtidigt som någon befinner sig under aggregatet och gör rikt- och fällskär. En person får aldrig befinna sig under skördarens aggregat eller arm.

CHECKLISTA

	Ja	Nej
Görs regelbundna kontroller av motorkedjesågar och röjsågar?	☐	☐
Kontrollerar du att klingan inte har någon spricka och att den sitter fast ordentligt?	☐	☐
Kontrollerar du att säkerhetskomponenterna på motorkedjesåge är hela och i funktion?	☐	☐
Har röjsågen klingskydd som avskärmar klingans bakre del och som är inriktat mot föraren?	☐	☐
Om sågen används för gräsrojning eller jordbeskydd anpassade för dessa verktyg?	☐	☐
Finns det skydd, säkerhetsruta eller galler, på traktorn som förhindrar att träd/stockar eller armar in i hytten vid skotning eller avverkning?	☐	☐
Finns det rutiner för bärgning a	☐	☐
Har skördaren fungerande säke funktioner hos skördaraggregatet då föraren lämnar maskinen?	☐	☐
Fungerar skördarens/skotarens	☐	☐
Är skördaren utrustad med ett helt och fungerande kedjeskottskydd?	☐	☐

Vem får arbeta med motorkedjesåg?

Personen ska ha gjort ett teoretiskt och praktiskt prov som visar att han eller hon har kunskaper som motsvarar de arbetsuppgifter som ska utföras. Personen ska också ha dokumentation som styrker kraven.

Vem får arbeta med röjsåg?

Den som arbetar med en röjsåg ska ha genomgått en utbildning för den typ av arbete som ska utföras och ha kunskaper för arbetet.

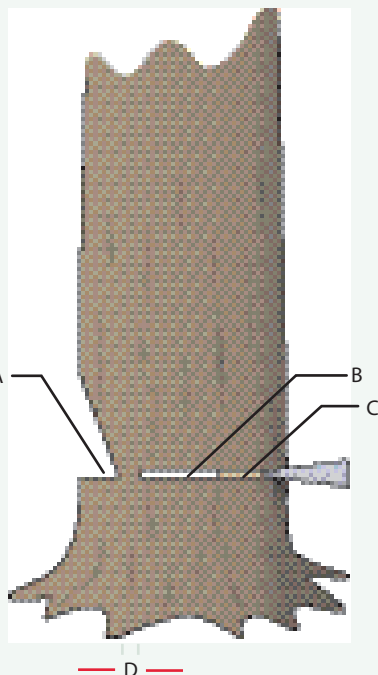
Transportera säkert

När du fraktar din såg till och från arbetsplatsen måste klingan vara avmonterad eller ha ett transportskydd.

Behåll din respekt för fallande träd

Varje år sker flera dödsolyckor vid trädfällning.

1. Bedöm fällriktning, vind, trädets lutning, kronöverhäng och vilka hinder som finns.
2. Röj arbetsplatsen och se ut din reträttväg snett bakåt. När trädet faller ska du använda reträttvägen. Många allvarliga olyckor orsakas av rotuppslag eller trädstammar som "hoppar" bakåt när grenarna ger en rekyl mot marken.
3. Kontrollera att säkerhetsavståndet till kollegor är minst den dubbla trädlängden.
4. Såga ett öppet riktskär (A). Du ska alltid såga det övre riktskåret först. Se till att du har rätt vinkel och att det övre och undre riktskåret möts.
5. Såga ett fällskär (B). Använd en kil eller brytjärn (C) i spåret, då undviker du att trädet klämmer fast sågen.
6. Lämna en brytmån (D).

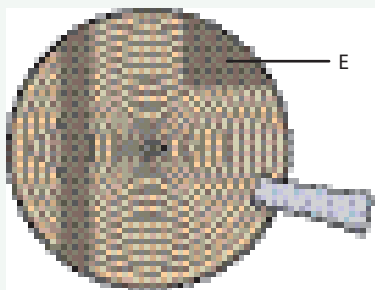

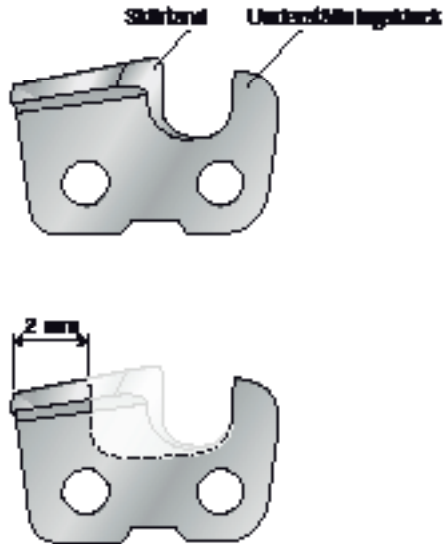
Använd rätt metod för fastfällda träd

Hjälpmiddel att ta ned fastfällda träd ska alltid finnas tillgängliga vid träd-fällning. Fastfällda träd är den allra vanligaste orsaken till dödsolyckor i skogen. Dödsolyckor sker när trädet ska tas ner.

Att ta ner ett fastfällt träd innebär stora risker. Se därför till att du arbetar på rätt sätt. Arbeta aldrig under hängande träd. Bedöm åt vilket håll trädet kan vridas ner. Vrid trädet med vändhake eller vändband. Mindre träd kan baxas med spak. Använd skogsmaskin eller vinsch för att dra ner trädet. Hämta hjälp innan du ger dig på ett för riskabelt arbete.

7. Säkra hörnet innebär att du lämnar kvar en osågad del när du sågar i fällskäret (E). Du bör spara det säkra hörnet till fällningsögonblicket.
8. Vid fällning får trädet inte bringas i spänn med hjälp av fällhjälpmiddel innan fällsågningen är avslutad.
9. Mobila maskiner får inte användas som fällhjälpmiddel samtidigt som fällsågningen genomförs.

Håll kedjan skarp

En skarp kedja skär bättre och går mjukare. Det ökar säkerheten och minskar risken för olyckor. Följ tillverkarens rekommendationer om diameter, vinklar och underställning.

Tänk på att:

- kedjan ska vara sträckt så att den inte hoppar av
- kontrollera att kedjemörjningen fungerar
- kontrollera kedjans skärpa och skick varje gång du tankar sågen. Fila om det behövs.
- alltid ha med dig en skarpsfilad reservkedja.

Den sågande delen av kedjan kallas skärlänk. Den består av:

A Skärtand

B Underställningsklack.

Slå vakt om säkerheten.

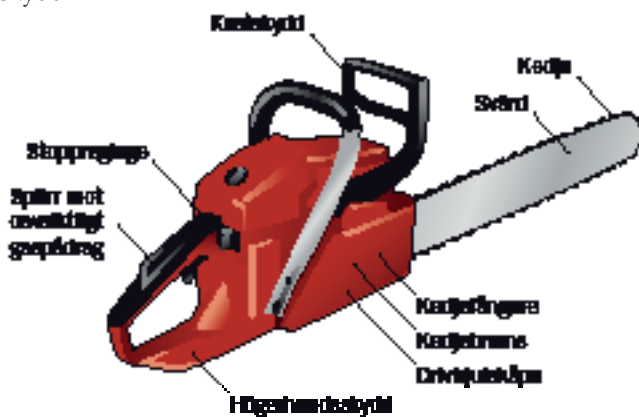
När någon skärtand är under 2 mm på sitt smalaste ställe ska kedjan kasseras.

Är din motorkedjesåg säker?

Kontrollera din motorkedjesåg varje dag så att du kan lita på att motorkedjesåg kommer att fungera på ett säkert sätt.

Kontrollera varje dag:

- Spärr mot oavsiktligt gaspådrag
- Kastskydd
- Svärd
- Kedja
- Kedjefångare
- Drivhjulskåpa
- Kedjebroms
- Handskydd

Arbetsmiljöverkets webbplats

På vår webbplats finns senaste versionen av alla gällande regler, informationsbroschyrer och böcker som kan vara till hjälp för att skapa en bra arbetsmiljö.

ARBETSMILJÖ
VERKET

Fler exemplar av denna trycksak beställs från
Arbetsmiljöverket
112 79 Stockholm
Telefon: 010-730 90 00
E-post: arbetsmiljoverket@av.se
www.av.se

Best. nr. ADI 664

Vår vision: Alla vill och kan skapa en bra arbetsmiljö